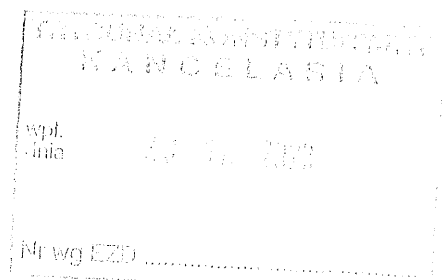

1001-8.TK 104.2022

SK 74/22

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną A. K. o stwierdzenie, że art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2021 r., poz. 2257 ze zm.) jest niezgodny z art. 32 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) – wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

UZASADNIENIE

Skargę konstytucyjną złożono w związku z następującym stanem faktycznym.

Wyrokiem z października 2019 r., sygn. , Sąd Rejonowy w N zasądził od pozwanego (Skarżącego) kwotę pieniężną na rzecz powoda.

Skarżący, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wniósł apelację, w której zawarto wniosek o zwolnienie Skarżącego od kosztów sądowych (opłaty od apelacji).

Sąd Okręgowy w O – postanowieniem z grudnia 2019 r., sygn. – oddalił wniosek Skarżącego o zwolnienie od opłaty od apelacji. Postanowienie to doręczono pełnomocnikowi Skarżącego w dniu 13 stycznia 2020 r. Skarżący, przed upływem tygodnia od dnia doręczenia tegoż postanowienia, złożył wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w O z grudnia 2019 r., sygn. . Postanowieniem z stycznia 2020 r., Sąd Okręgowy w O oddalił ten wniosek.

Następnie Skarżący złożył zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (postanowienie z grudnia 2019 r.), które zostało odrzucone postanowieniem Sądu Okręgowego w O z lutego 2020 r., sygn. i w którym stwierdzono, iż postanowienie rozstrzygające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, wydane przez sąd drugiej instancji, nie podlega zaskarżeniu. Postanowienie Sądu Okręgowego w O doręczono Pełnomocnikowi Skarżącego w dniu 11 marca 2020 r.

W dniu 16 marca 2020 r. Skarżący uiścił opłatę od apelacji.

Postanowieniem z marca 2020 r., sygn. , Sąd Okręgowy w O odrzucił apelację Skarżącego, stwierdzając w uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia, iż skoro odpis postanowienia z grudnia 2019 r. pełnomocnik Skarżącego otrzymał w dniu 13 stycznia 2020 r. to – zgodnie z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2021 r., poz. 2257 ze zm.: dalej: „u.k.s.c.”) – termin do jej opłacenia upłynął w dniu 20 stycznia 2020 r.

Skarżący złożył zażalenie na postanowienie o odrzuceniu apelacji, które zostało – postanowieniem Sądu Okręgowego w O z czerwca 2020 r., sygn. – oddalone. To właśnie orzeczenie wskazane zostało przez Skarżącego jako ostateczne orzeczenie o Jego prawach i wolnościach konstytucyjnych.

W odpowiedzi na wezwanie Sędziego Trybunału Konstytucyjnego (zarządzenie z dnia 23 lipca 2021 r.) do jednoznacznego określenia, które z orzeczeń wskazanych w złożonej skardze konstytucyjnej Skarżący uznaje za ostatecznie przesądzające o jego prawach w rozumieniu art. 79 Konstytucji, Skarżący – w piśmie z dnia 4 sierpnia 2021 r. – sprecyzował, że orzeczenia ostatecznie przesądzające o prawach Skarżącego w rozumieniu art. 79 Konstytucji stanowią:

- w odniesieniu do zarzutów dotyczących art. 112 ust. 3 u.k.s.c.: postanowienie Sądu Okręgowego w O z czerwca 2020 r., sygn.

;

- w odniesieniu do zarzutów dotyczących art. 394² § 1¹ k.p.c.: postanowienie Sądu Okręgowego w O z lutego 2020 r., sygn.

Wobec faktu, że Skarżący nie dochował terminu do złożenia skargi konstytucyjnej w zakresie zarzutów skierowanych wobec art. 394² § 1¹ k.p.c., jak również ze względu na to, że postanowienie Sądu Okręgowego w O z czerwca 2020 r. nie zostało wydane na podstawie art. 394² § 1¹ k.p.c., Trybunał Konstytucyjny, postanowieniem z dnia 19 lipca 2022 r., sygn. Ts 155/20, nadał skardze konstytucyjnej dalszy bieg jedynie w zakresie badania zgodności art. 112 ust. 3 u.k.s.c. z art. 32 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

Uzasadniając przedstawione art. 112 ust. 3 u.k.s.c. zarzuty, Skarżący stwierdził, że mimo złożenia w przepisany termin zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, był – w świetle zaskarżonego przepisu – zobowiązany do uiszczenia opłaty sądowej od apelacji już po

wydaniu nieprawomocnego orzeczenia. Zaznaczył też, że literalna wykładnia art. 112 ust. 3 u.k.s.c. uzasadnia twierdzenie, iż ustawodawca nie przewidział, w jakim terminie należy uiścić opłatę w sytuacji, gdy sąd – w postępowaniu międzyinstancyjnym – z przyczyn merytorycznych odrzuci zażalenie na oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, zaś wykładnia funkcjonalna tego przepisu wskazuje, iż, w sytuacji wniesienia odrzuconego zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych z przyczyn merytorycznych, termin do opłacenia apelacji biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia odrzucającego zażalenie. Dopiero bowiem po merytorycznym zbadaniu złożonego w terminie zażalenia sąd jest w stanie ocenić, czy wydane wcześniej postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych jest prawidłowe, a strona – czy jest w stanie uiścić brakującą opłatę.

Skarżący podkreślił, iż – jego zdaniem – kwestionowana regulacja narusza prawo do równego dostępu do sądu w aspekcie rzetelnej i sprawiedliwej procedury oraz zasady równości stron w postępowaniu sądowym, a także zapewnienia możliwości rozpoznania sprawy i weryfikacji orzeczenia przez sąd drugiej instancji.

Skarżący zauważył, iż – zgodnie z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. – tylko złożenie zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, wydane przez sąd pierwszej instancji, wstrzymuje obowiązek uiszczenia stosownej opłaty do czasu prawomocnego oddalenia zażalenia, natomiast złożenie zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych nie powoduje wstrzymania takiego obowiązku.

W piśmie z dnia 4 sierpnia 2021 r. Skarżący potwierdził, iż „stanowisko Sądu o uznaniu Sądu Okręgowego jako Sądu II instancji nie zostało uzasadnione zarówno w postanowieniu o odrzuceniu zażalenia z lutego 2020 r., jak

i w postanowieniu z czerwca 2020 r. o oddaleniu zażalenia na postanowienie z marca 2020 r. o odrzuceniu apelacji. W tym zakresie można przyjąć istotnie, że Sąd Okręgowy w O ma «utrwaloną» wykładnię znowelizowanego art. 394 k.p.c. w zakresie rozumienia zwrotu «sąd I instancji»”.

Postanowieniem z dnia 19 lipca 2022 r., sygn. Ts 155/20, Trybunał Konstytucyjny nadał bieg przedmiotowej skardze konstytucyjnej, jednak przekazanie skargi po zakończeniu wstępnej kontroli do rozpoznania przez odpowiedni skład Trybunału nie przesądza ostatecznie o dopuszczalności merytorycznego rozpatrzenia tej skargi. Trybunał, analizując istnienie pozytywnych przesłanek procesowych i brak przesłanek ujemnych, może dojść do wniosków odmiennych niż te, które zostały uprzednio wyrażone w postanowieniu wydanym na etapie wstępnego rozpoznania konkretnej skargi konstytucyjnej (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 grudnia 2020 r., sygn. SK 27/17, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 68 i z dnia 31 stycznia 2023 r., sygn. SK 2/20, OTK ZU z 2023 r., seria A, poz. 25).

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Przywołany przepis konstytucyjny określa podstawowe elementy konstrukcyjne skargi konstytucyjnej, wyznaczając jednocześnie podstawowe przesłanki dopuszczalności skorzystania z tego środka ochrony konstytucyjnych praw i wolności. Po pierwsze więc, przedmiotem zaskarżenia skargą konstytucyjną może być wyłącznie przepis ustawy lub innego

aktu normatywnego. Przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego nie są zatem akty stosowania prawa, a więc orzeczenia lub ostateczne decyzje zapadłe w indywidualnej sprawie skarżącego, lecz akty normatywne, na podstawie których rozstrzygnięcia te zostały wydane. Po drugie, choć przedmiotem skargi jest przepis prawa, nie można w niej jednak kwestionować zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego w oderwaniu od aktów stosowania prawa w indywidualnej sprawie. Skarga konstytucyjna nie jest bowiem środkiem abstrakcyjnej kontroli zgodności z Konstytucją. Aby skarżący mógł skutecznie zakwestionować tę zgodność, najpierw sąd lub organ administracji publicznej musi wydać ostateczne orzeczenie w jego sprawie i to z zastosowaniem kwestionowanej regulacji. Warunkiem koniecznym merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej jest więc określenie zaskarżonego przepisu, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o konstytucyjnych wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego. Po trzecie, do merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej niezbędne jest określenie, jakie konstytucyjne wolności lub prawa przysługujące skarżącemu i w jaki sposób zostały naruszone przez ostateczne orzeczenie sądu lub organu administracji publicznej, wydane na podstawie zaskarżonego przepisu czy przepisów aktu normatywnego.

Warunki formalne, których spełnienie przez skarżącego warunkuje dopuszczalność merytorycznego rozpoznania skargi konstytucyjnej, określa art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej: „u.o.t.p.TK”), zgodnie z którym skarga konstytucyjna powinna zawierać m.in.:

- 1) określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją, 2) wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego,

i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone, 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ze wskazaną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na poparcie tego zarzutu, 4) przedstawienie stanu faktycznego.

Przedmiotowa skarga konstytucyjna budzi wątpliwości co do spełnienia pierwszej z przesłanek określonych w art. 79 ust.1 Konstytucji, jak również formalnego warunku uzasadnienia zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu z powołanymi wzorcami kontroli.

Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, do kompetencji Trybunału nie należy ocena praktyki działania innych organów czy dokonywanie jakichkolwiek ustaleń faktycznych. Art. 79 ust. 1 Konstytucji nie stanowi bowiem podstawy kontroli konstytucyjności stosowania prawa, nawet jeżeli w sprawie występuje naruszenie prawa konstytucyjnego, lecz nie wiąże się ono z treścią kontrolowanego przepisu. Skarga konstytucyjna w polskim systemie prawnym jest bowiem zawsze „skargą na przepis”, a nie na jego konkretne wadliwe zastosowanie, nawet jeśli prowadziło to do niekonstytucyjnego skutku. Przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego nie są akty stosowania prawa, a więc orzeczenia lub ostateczne decyzje zapadłe w indywidualnych sprawach skarżących, lecz akty normatywne, na podstawie których rozstrzygnięcia te zostały wydane. Trybunał jest co do zasady powołany do orzekania w sprawach zgodności z Konstytucją aktów normatywnych, w celu wyeliminowania z systemu prawnego niekonstytucyjnych przepisów prawa. Dlatego też niedopuszczalna jest skarga konstytucyjna na stosowanie prawa, nawet błędne (*vide* – postanowienia: z dnia 30 czerwca 2008 r., sygn. SK 15/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 98; z dnia 22 lipca 2021 r., sygn. SK 24/20, OTK ZU z 2021 r., seria A, poz. 43; z dnia 19 września 2023 r., sygn. SK 77/21, OTK ZU z 2023 r., seria A, poz. 74 i z dnia 26 września 2023 r., sygn. SK 39/20, OTK ZU z 2023 r., seria A, poz. 75).

Wywody skargi konstytucyjnej nie dają pełnej jasności co do tego, co jest, w przekonaniu Skarżącego, źródłem naruszenia Jego konstytucyjnych praw, a w konsekwencji – czy zarzuty Skarżącego skierowane zostały wobec rozstrzygnięcia sądowego zapadłego w Jego sprawie, czy też wobec regulacji prawnej, na podstawie której rozstrzygnięcie to zapadło.

W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej wskazano, że „zarzut Skarżącego dotyczy naruszenia przez kwestionowaną regulację, jako zbyt rygorystyczną, konstytucyjnego prawa równego dostępu do sądu w aspekcie rzetelnej i sprawiedliwej procedury oraz zasady równości stron w postępowaniu sądowym i możliwości rozpoznania sprawy i weryfikacji orzeczenia przez sąd drugiej instancji” (skarga konstytucyjna, s. 8), jednak bezpośrednio przed przytoczoną konstatacją w skardze konstytucyjnej zamieszczono szeroki wywód, w którym przedstawiono prawidłową – zdaniem Skarżącego – wykładnię zaskarżonego unormowania. Podkreślono mianowicie, że, domagając się uchylenia orzeczenia o odrzuceniu apelacji, Skarżący wskazywał, „iż językowa wykładnia przepisu art. 112 ust. 3 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych uzasadnia twierdzenie, że ustawodawca nie przewidział w cytowanym przepisie w jakim terminie należy uiścić opłatę sądową w sytuacji, gdy Sąd w postępowaniu międzyinstancyjnym z przyczyn merytorycznych odrzuca zażalenie na oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych” (skarga konstytucyjna, s. 7-8). Dalej Skarżący zwrócił uwagę, że w Jego sprawie „Sąd odrzucił zażalenie nie z powodu upływu przepisane terminu do jego złożenia, a z powodu odmiennej interpretacji znowelizowanego art. 395 (w rzeczywistości chodzi o art. 394; w piśmie z dnia 4 sierpnia 2021 r. Skarżący wyjaśnił, że chodziło tu o „znowelizowaną treść art. 394 k.p.c.” a wskazanie art. 395 k.p.c. było omyłką – przyp. wł.) k.p.c.” (*ibidem*, s. 8). Skarżący podkreślił ponadto, że „[w]ykładnia funkcjonalna prowadzi do wniosku, iż w sytuacji wniesienia odrzuconego zażalenia na postanowienie oddalające wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych z przyczyn merytorycznych

7-dniowy termin do opłacenia apelacji biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia odrzucającego zażalenie. Dopiero bowiem po merytorycznym zbadaniu złożonego w terminie zażalenia Sąd jest w stanie ocenić czy wydane wcześniej postanowienie o oddaleniu wniosku jest prawidłowe. Co więcej, strona również może ocenić dopiero po merytorycznym zbadaniu środka zaskarżenia czy jest w stanie uiścić brakującą opłatę” (*ibidem*). Podsumowując swe wywody, Skarżący konkluduje zatem, że, Jego zdaniem, to „stanowisko zaprezentowane przez Sąd Okręgowy w O w postanowieniu z czerwca 2020 r. jest niezgodne ze wskazanymi na wstępie wzorcami konstytucyjnymi” (*ibidem*). Stwierdzenie to należy rozumieć jako zakwestionowanie prawidłowości rozstrzygnięcia z czerwca 2020 r., które oparto na błędnej – według Skarżącego – i „utrwalonej” – wykładni „znowelizowanego art. 394 k.p.c. w zakresie rozumienia zwrotu «sąd I instancji»” (pismo z dnia 4 sierpnia 2021 r., s. 2).

Trybunał Konstytucyjny podkreślał wielokrotnie, że w trybie skargi konstytucyjnej nie może oceniać konstytucyjności aktów stosowania prawa, a jedynie w pewnych wypadkach dopuszcza się kontrolowanie norm prawnych w takim rozumieniu, które im nadała utrwalona, powszechna i stała wykładnia sądowa (*vide* – postanowienie z dnia 28 czerwca 2017 r., sygn. SK 20/16, OTK ZU z 2017 r., seria A, poz. 52). Wykazanie zależności między sferą stosowania i stanowienia prawa wymaga każdorazowego stwierdzenia, czy rzeczywiście mamy do czynienia z powtarzalną i powszechną wykładnią określonego przepisu. Jeśli jednak tych okoliczności nie można ustalić i wskazać odpowiednich argumentów, to nie można poddać kontroli zaskarżonych przepisów tylko dlatego, że organ stosujący prawo dokonał ich określonej wykładni, która budzi wątpliwości konstytucyjne (*vide* – postanowienie z dnia 21 września 2005 r., sygn. SK 32/04, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 95). Skarżący, wskazując w uzasadnieniu skargi na „utrwaloną wykładnię” (w piśmie z dnia 4 sierpnia 2021 r. wyjaśnił przy tym, że owa „utrwa-

lona wykładnia” dotyczy w istocie „znowelizowanego art. 394 k.p.c.”, a nie zaskarżonego przepisu), nie przedstawił żadnej w tym zakresie argumentacji, a zatem nie wykazał utrwalonej, powszechnej i stałej wykładni sądowej w tym zakresie – nie wykazał okoliczności, na którą się powołał i na której oparł swój wywód.

Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 6 grudnia 2017 r., sygn. SK 20/17, stwierdził natomiast, że w przypadku, gdy skarżący wyraźnie zwraca uwagę na określone wady stosowania kwestionowanych przepisów, a punktem odniesienia czyni działania sądu w swojej sprawie, można przyjąć, że niekonstytucyjności dopatruje się wówczas w stosowaniu norm prawnych, w tym ich wykładni, a nie w samym ich brzmieniu. Uczynienie zaś przedmiotem skargi konstytucyjnej niezgodności z Konstytucją wykładni przepisów i ich stosowania oznacza, że wydanie wyroku jest niedopuszczalne (*vide* – OTK ZU z 2017 r., seria A, poz. 81).

Konsekwencją przyjętych przez Skarżącego założeń skargi konstytucyjnej są niedostatki jej uzasadnienia. Tezą przewodnią przedstawionej przez Skarżącego argumentacji jest twierdzenie, iż „orzeczenie w przedmiocie zwolnienia [od] kosztów postępowania w zakresie, w którym jest pierwszym orzeczeniem, powinno podlegać kontroli sądowej” (skarga konstytucyjna, s. 11) oraz że „Sąd Okręgowy, wykonując czynności międzyinstancyjne związane ze zwolnieniem od kosztów sądowych, działał jako sąd I instancji w rozumieniu procesowym” (pismo z dnia 4 sierpnia 2021 r.). Stąd też, jak wskazał Skarżący, zaskarżalność takiego postanowienia wynika z art. 394^{1a} § 1 k.p.c. (zgodnie z którym „zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia”), a niezastosowanie tego przepisu w Jego sprawie jest skutkiem „utrwalonej wykładni art. 394 k.p.c. w zakresie rozumienia zwrotu

sąd I instancji”. Wywody Skarżącego ogniskują się zatem nie na brzmieniu kwestionowanego art. 112 ust. 3 u.k.s.c., lecz na kwestii przyjętego w sprawie Skarżącego rozumienia pojęcia „sąd pierwszej instancji” w przepisach k.p.c., jako rzeczywistego – w Jego przekonaniu – źródła naruszenia wyrażonych w powołanych wzorcach kontroli konstytucyjnych praw. Na tej zaś płaszczyźnie samo brzmienie zaskarżonego przepisu art. 112 ust. 3 u.k.s.c. o tyle tylko wpływa na sytuację Skarżącego, o ile jego rozumienie, w zakresie wyrażenia „sąd pierwszej instancji”, jest zdeterminowane przyjętą przez sądy orzekające w sprawie, na tle której wywiedziono skargę konstytucyjną, wykładnią art. 394 k.p.c.

Podsumowując, ze względu na ukierunkowanie zarzutów skargi konstytucyjnej na kwestię stosowania prawa przez sądy orzekające w sprawie Skarżącego oraz z uwagi na wskazane braki uzasadnienia, postępowanie w zakresie kontroli konstytucyjności art. 112 ust. 3 u.k.s.c. podlega umorzeniu – z powodu niedopuszczalności orzekania (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Hermaniak
Zastępca Prokuratora Generalnego